

РИСКОВЕ И НЕСИГУРНОСТ АПРИЛ'2014

ПЕРИОДИЧЕН ДОКЛАД ЗА РИСКОВЕТЕ С ОЦЕНКА ЗА ДИНАМИКАТА НА
НЕСИГУРНОСТТА В БЪЛГАРИЯ

В този периодичен Доклад за рисковете за сигурността на страната се синтезират и анализират националните рискове на базата на направените доклади в периода януари-март и изследвания на ЛУР. На базата на разработена в Лабораторията Методология е направен първи опит за обща оценка на несигурността в страната.

При изготвянето му, безпристрастно и с респект към фактите, са взети всички мерки за осигуряване на обективна и точна информация, а данните, анализите и мненията са базирани на посочените източници по начина и обхвата, изложен в доклада. Анализът и прогнозите не изразяват политически пристрастия; не третират предмета на анализа положително или отрицателно; не дават аргументи за ползата или за вредата от несигурността; третират я единствено от гледната точка на рисковете и опитите за тяхното управление.

Авторите не носят отговорност за неточно, непълно и превратно използване на информацията, представена в доклада. Без тяхното изрично писмено съгласие съдържанието на доклада не може да бъде променяно, преработвано, приспособявано, допълвано или от него да се изработват производни материали; не може да се цитира, освен за изследователски и учебни цели – докладът не е част от публичния, а от академичния дебат. За нанесените вреди се носи съответна имуществена отговорност.

Резюме

Общата несигурност в началото на 2014 г. преустанови тенденцията си на подобрене, като остава между средна и висока. Появиха се нови обстоятелства, от които се очертаха нови рискове за страната. Това са неверните метаданни за броя на населението и конфликта на НАТО и ЕС с Руската федерация.

Общите рискове за сигурността са повлияни от посочените нови обстоятелства в негативна посока. В същата посока е и въздействието върху политическите рискове. Появи се опасност за ново разцепление в българското общество.

Фактическото състояние на икономиката и фиска на страната показва значителни различия с прогнозите на управлението. Това се отнася както за първите отчетни данни за 2013 г. така и за макрорамката и бюджета на страната през 2014 г. Поради депресията и дефлацията, се очертава неизпълнение на прогнозираните бюджетни приходи и невъзможност да са изпълнят обещаните бюджетни разходи. Това ограничава маневреността на политическите действия.

Бедността неравенството и безработицата, както и нереформираните сектори на образованието, здравеопазването енергетиката и социалната защита определят социалните рискове и рисковете за публичните услуги на критично високо равнище.

Европейските избори закрепват временно стабилността, но е малко вероятно да очертаят политическо решение на проблемите на страната. Предизборният период само отлага надеждите и очакванията на българските избиратели. Политическите конфликти се трансформират в предизборната борба, но след нея е възможно да няма очакваната развръзка.

Увод

В този периодичен доклад за рисковете за сигурността се прави обобщение на анализите и изследванията на ЛУР в периода януари – март 2014 г. В 13 периодични, междинни и извънредни доклади и 11 авторски статии са анализирани и изследвани обстоятелствата, усилили или намалили известните и причинили появата на нови рискове за сигурността на страната. На тяхна основа ще проследим промените и динамиката на рисковете и техните влияния, и посочим някои управленски въздействия за тяхното предотвратяване и намаляване на щетите. Ще следваме структурата от Методологията за определяне на Общ индекс на несигурност¹ (ОИН), зададена от петте секторни индекса на несигурност и техните показатели.

В първата четвърт на годината две обстоятелства породиха нови рискове за страната. Първото е признанието на НСИ, че е допуснал съществени грешки при преброяването през 2011 г., което изкривява значително метаданните за населението на страната от тогава до този момент.

Второто – прерастването на кризата в Украйна в руско-украинска криза, след това в руска инвазия в Крим и анексирането на полуострова. Това доведе до конфликт на НАТО и ЕС с Руската федерация. Като съюзническа страна България е участник в този конфликт. От този генератор – конфликта – произтичат различни вторични рискове за

сигурността в почти всички сектори, които изследваме.

Напълно се потвърдиха прогнозите на ЛУР. Фактичното изпълнение на макроикономическите показатели за 2013 г. и неизпълнението на бюджетните приходи през м.г. се оказаха далече от планираните в закона за бюджета на страната. Това очертава много висока вероятност прогнозите на ЛУР за макрорамката и за консолидирания бюджет за 2014 г. да бъдат отново потвърдени. Първите данни в началото на годината дават знаци в тази посока.

Финансово-икономическият сектор и секторът на енергетиката започват да изпитват първите сериозни трусове на дестабилизация, които ние предвидихме. Потушаването на социалното напрежение с намаляване на цените на електроенергията и изпълнението на макар и редуцираната програма от „малки социални стъпки“ започват да оказват своето негативно въздействие.

Динамика на общите рискове

Трайната загуба на население. ЛУР поставихме първи изключително сериозния проблем за разминаването на данните за населението на България на НСИ с други официални външни източници; в нашето сравнение това несъответствие достигна 241 хил. души² по-малък брой на населението, отколкото публикува официалният български източник. Тревогата ни бе потвърдена от НСИ.³ Анализът на доклада,⁴ който обяснява неточните данни, потвърждава нашите предположения за съществени грешки при определяне на най-важното понятие – генералната съвкупност „население“. Последниците от надценения брой на населението са многобройни и ще се проявяват във времето. Веднага може да се посочи, че най-непосредствено обвързаните с броя на населението демографски и здравни показатели, са неточни с отклонение вероятно от около 3,4%.

Второ. Демографската криза се оказва по-тежка от отчитаната досега с брой, сравним с броя на жителите на един от петте най-големи града в страната – Бургас. Последниците от това надценяване на населението са още по-тревожни вторични рискове и критични явления в публични услуги: образование, здравеопазване, администрация, потребление на електроенергия, на природен газ и горива и много други. Ключ към разбиране на последниците е обстоятелството, че са преброени, но не пребивават в България над 200 хил. души, които в голямото си мнозинство са в трудоспособна възраст. Това дава едно допълнително, но много важно обяснение за депресираното потребление и за затрудненията икономиката да излезе от кризата на пазара на недвижими имоти и строителството.

Погрешните метаданни на НСИ правят неверни някои от най-чувствителните в социално отношение показатели като тези за безработицата и заетостта: първата е подценена, а втората занижена.

Третият, вероятно най-остър проблем е, че пораженията от демографската криза върху областите и общините са неизвестни. Липсващото население е колкото две от най-малките области на страната. Това означава, че е напълно вероятно цели структури на централни и местни власти практически да се оказват вече ненужни и дори вредни, защото преразходват парите на данъкоплатеца за социално защитени работни места, а не за необходими за обществото управленски функции. Голяма въпросителна увисва

над програмите за инфраструктурно развитие по общини и области, реализирани с средства и на българския, но основно на европейския данъкоплатец. Въпросът „за кого се прави?“ сигнализира за опасност от безсмислени загуби, които могат да бъдат избегнати при далновидно управление.

Четвърто. Фактическата липса на трудоспособно население в размер на две области поставя с голяма острота проблема за реалния брой на избирателите. Показва, че е напълно реална възможността да се манипулират избори и да се опорочава политическата система на страната.

Възникна най-сериозният риск за сигурността в Източна и Централна Европа, включително и за България. Конфликтът с Русия произтича от нарушаването от нейна страна на Будапещенския меморандум⁵ от 1994 г., в който, заедно със САЩ и Великобритания, трите ядрени сили дадоха обещание за сигурност, спазване на суверенитета и териториалната цялост на Украйна. Срещу тези гаранции и обещания за сигурност Украйна се отказа от ядрените си оръжия. Руската федерация погази принципа „pacta sunt servanda“, а САЩ и Великобритания се оказаха ядрени сили, които не са в състояние да гарантират мира и сигурността на 189 страни, които са се присъединили към Договора за неразпространение на ядрените оръжия. На тези последни гаранции се крепи надеждата за сигурност в Източна и Централна Европа, след като Кремъл приложи отново доктрината за ограничения суверенитет на Сталин – Брежнев и претендира, че има исторически интереси в страни членки на ЕС, в свои съседни страни и в техните съседи. Скандален е езикът и начинът, по който руските дипломати дебатираат конфликта и интересите на своята страна към България.⁶

Конфликтът противопоставя две стратегии. НАТО и ЕС се стремят към демократизация и изграждане на модерна държава с пазарна икономика, към запазване на суверенитета и териториалната цялост на Украйна. Москва включва Украйна в евразийския си проект; анексира Кримската автономна република, стреми се да спре присъединяването на бивши републики от СССР към ЕС, и да запази командната демокрация. Според нас, най-вероятният сценарий е нова според използваните средства „студена война“, вследствие на която, в средно- и дългосрочна (10 години) перспектива, Руската федерация ще претърпи много тежки щети.

Най-сериозните рискове за България са да остане в санитарен кордон около Русия; да бъде третирана като страна в зоната на руските интереси, със заплашен суверенитет, нарушени енергийни доставки и съкратен стокообмен с Русия и Украйна; далечна, обречена на слабо развитие, периферия на ЕС, изпадаща в икономическа криза и заплашена от бежанска вълна.

Правителството и МВР отбелязват значителен успех в намаляването на броя на нарушителите на българската зелена граница, въпреки критиките и съмненията относно изграждането на граничната ограда. В периода от 01.01 до 03.04 2014 г. има 438 случая, при които граждани от трети страни нарушават териториалната цялост на страната.⁷ Екстраполирането на данните за цялата година показва, че: 1) правителството може да намали около 5 пъти нарушенията; 2) ще се създадат предпоставки за нормализиране на условията за настаняване, 3) рисковете във всички останали направления ще останат; 4) възможно е потокът на незаконно пресичащите българската граница да не бъде ограничен до безопасни за страната нива.

Намалението на притока на нелегалните имигранти до около 2000 остава опасно

за България поради следните причини: България – най-слабата в социално и икономическо отношение страна се натоварва с относително много високи за нея разходи; този пробив може да се окаже достатъчен за голямо засилване на натиска на организаторите на нелегалния трафик на хора през българската граница; нелегалните имигранти не се интегрират културно и езиково в българското общество и създават гета. Остават все още много лоши условия за настаняване и оттук са възможни санкции срещу България. Това оставя показателя в зоната на рисковия критерий.

Заплахата от тероризъм преминава на заден план, изместена от нови случаи на поръчкови, гангстерски убийства и вълна от битова престъпност в малките населени места. МВР направи усилие да възпре зачестяващите и превръщащи се в епидемия кражби по домовете с помощта на специални операции.

Социалната и етническата, а също и религиозната разпокъсаност се изменят в негативна посока.⁸ Пред сериозно изпитание е изправена защитата на малцинствените групи от расово обусловено насилие и дискриминация. С ксенофобски изяви и действия след разгара на бежанската криза няколко политически партии допринесоха много за създаването на враждебна и застрашителна обстановка за етническите малцинства у нас, включително за хората, които търсят убежище.

Засили се натискът на Франция и Германия върху българските власти за решаване на проблема с емигриращите поради икономически и социални причини роми. Бяха предприети стъпки за ограничаване на достъпа на български граждани до техните социални защитни мрежи и бяха редуцирани правата на българските студенти във Великобритания. Натискът от търговските фирми върху производителите намали цените, саботира изкупуването на тютюна и причини поредица от протести.

През 2013 г. ситуацията с верските свободи в страната не отбеляза прогрес. Както и в предходни години, бяха извършени редица нарушения спрямо представители на религиозни неправославни деноминации, сред които: поругаване на храмове, дискриминационно представяне в медиите, отказ от страна на прокуратурата за наказателно преследване за публично подбуждане на религиозна омраза, дискриминация и насилие, отказ от страна на Съвета за електронни медии да санкционира проявите на религиозна омраза и дискриминация в медиите. Практика на общински съвети е чрез регулации на местно ниво да ограничават религиозната дейност на определени малцинствени религиозни общности.

С осъдителни присъди на първа инстанция приключи съдебното дело в Пазарджик срещу имамите, обвинени в проповядване на антидемократична идеология. Последниците могат да бъдат очаквани в следните посоки: Първо, налице е доказан риск от дейност на незаконна организация, разпространяваща религиозна пропаганда. Второ, поражда се опасност общности от вярващи да разпознават религиозно противопоставяне чрез тази пропаганда на държавата. Трето, делото може да бъде национал-популистски експлоатирано от формации, които ще го използват като основание за своето съществуване. Четвърто, ДПС се намеси в този процес, защото има опасения, че влиянието на този тип религиозна мобилизация ще нарасне, което поставя под съмнение монопола му сред българите мюсюлмани.

Вследствие на анализираната динамика секторният индекс на несигурност, формиран от тази група рискове, е близко до кризисното си значение.

Динамика на политическите рискове

Политическата констелация претърпя важна промяна с разширяване на мнозинството, подкрепящо управлението – то вече включва БСП/КБ, ДПС, Атака и присъединените към ББЦ депутати. По този начин се стабилизира позицията на кабинета. Управляващите за първи път декларираха намерения да завършат пълния мандат. Разширяването на управляващото мнозинство в НС води до ограничаване на водещата роля на БСП/КБ и увеличаване на зависимостта ѝ от ДПС, Атака и ББЦ депутатите и от отношенията помежду им: за целите на предизборната кампания, БСП/КБ се нуждае от представата, че контролира властта; със същите цели ДПС и Атака оспорват това със своите действия. Това увеличава уязвимостта на правителството.

След превръщането на руско-украинската криза в конфликт на НАТО и ЕС с Русия, българската проруска пропаганда започна да прокарва упорито старата разделителна линия между русофили и русофоби. Тезата за русофобството не се споменава изобщо в европейските медии; тя е изцяло руско пропагандно клише. Но в нашата страна то заплашва напълно реално политическата констелация. Народното събрание отказа да изработи активна национална позиция по конфликта след консолидирането на КСНС при президента. Това пречатства ефективното управление на същинските рискове, които генерира този конфликт за българското общество и за страната; създава предпоставки за нови разделителни пропасти между българските граждани; намалява още повече подкрепата за държавните институции и политическите партии.

Докладът за доверието в институциите показва, че *периодът на известна стабилизация на правителството е преустановен и отново се достига критично нетното недоверие от 35%*. Кабинетът привлича по-малко недоверие, в сравнение с НС, за което доверието е *критично ниско*. Това се дължи отчасти на обстоятелството, че МС разполага с относително висока свобода по отношение на своите приоритети и отчасти на факта, че чрез своята политика той не допусна ескалация на социалното напрежение през зимния период. Критичните настроения са насочени повече към управляващия политически съюз и по-общо към политическите партии, отколкото към дейността на изпълнителната власт.

Доверието на бизнеса запазва тенденцията за известно повишаване – общата оценка за бизнес климата бележи най-високото покачване за последната година.

Общият показател на *доверието на потребителите* също отбелязва покачване – намалява песимизма в оценките на хората за финансовото състояние на техните домакинства.

Широкоразпространената корупция е определена като сериозен проблем в доклада на Еврокомисията за България.⁹ Според годишния доклад на Държавния департамент на САЩ за човешките права по света за 2013 г. корупцията е спънка за дееспособността на правителството и подкопава доверието на обществото и на бизнеса към съдебната система и другите правителствени институции. В нашия анализ показателят остава с последната си отчетена критична стойност.

Протестите затихнаха съвсем. Остава рискът от избухване на нови вълни на недоволство по чувствителни за обществото теми или при груби грешки на правителството или мнозинството в НС – като например със застрояването на

Карадере.

Тенденцията за намаление на секторния индекс на политическа несигурност е преустановена и вероятно ще остане в това състояние до изборите през май.

Динамика на икономическите рискове

Отчетите за 2013 г. потвърдиха прогнозите на ЛУР. Номиналният брутен вътрешен продукт отчете дори по-ниско равнище – със 1 817 млн. лева под прогнозата, отколкото бяха нашите очаквания, които бяха за 1 400 млн. лева неизпълнение.

Икономическата депресия продължава. Растежът от 0,6% на Брутния вътрешен продукт (БВП) още не позволява реалния му размер да достигне обема си от пред кризисната 2008 г. Неизпълнението на прогнозирания номинален БВП се дължи основно на много ниската стойност на средногодишния хармонизиран индекс на цените. Тази стойност се дължи на свой ред на продължилата повече от половин година дефлационна тенденция на цените. Това очертава отрицателна перспектива пред управлението на бюджета. За първи път управлението трябва да се справя с намаляващи се цени и намаляващи се номинални приходи, при фиксирани и растящи разходи. Показателят продължава да е далече от своя рисков критерий.

Обезценяването на капитала, земите и имотите остава високо. Наблюдават се първите признаци на подобрене в началото на настоящата година, но са много слаби, за да променят критичната оценка за показателя и конюнктурата.

Дефицитът на бюджета за 2014 г. може да доближи критични стойности. През 2013 г. данъчно-осигурителните приходи на Консолидираната фискална програма (КФП) не бяха изпълнени с 480 млн. лева. Анализът на макроикономическите показатели показва (без последните събития), че през 2014 г. вероятно няма да бъде наваксано изоставането на БВП, защото това може да стане с над 4,4% темп на растеж. Дори да бъдат достигнати прогнозираните в бюджета за 2014 г. 1,8% реален икономически растеж и 1,8% средногодишна инфлация (ХИПЦ), техният общ ефект не може да доведе до номинален растеж на БВП от 4,4%, за да компенсира изоставането от 2013г.

Същото, в още по-голяма степен, се отнася за КФП, където прогнозираните приходи могат да бъде достигнати само с 8,8% темп на растеж. Данъчните основи, данъчните ставки и осигурителните вноски бяха запазени и затова е невъзможно бюджетните приходи да нараснат с 8,8%. През годината дори влизат в сила някои данъчни облекчения, като възстановяване на данъка на физическите лица с доходи под минималната заплата и други незначителни облекчения по ЗКПО. Увеличение на данъчната събираемост с над 5% също е малко вероятно при сегашната заетост и засилващото се бягство на част от бизнеса в сивия сектор.

Външните фактори върху нашия икономически растеж са с негативни тенденции. Един от рисковете от конфликта на ЕС с Русия е понижаване на перспективите пред растежа и заетостта в общността и много ниска инфлация в порядъка на 0.5%.¹⁰ Възникват опасности за намаление на българския износ едновременно към ЕС, Русия, Украйна и страните от ОНД. Поради неизбежното обезценяване на руската рубла и украинската гривна ще намалее търсенето и туристите от двете страни. Поради затруднения за транспортирането и доставката на енергийни ресурси, възможните прекъсвания, или

спиране на газовите доставки, очакваме нов спад на цените на българския износ.

Публичният дълг продължава да остава на ниско равнище, далеч от рисковия критерий. Политически спекулативни и без основание са критиките срещу извършване на нормални операции по неговото обслужване. Напротив, управлението следва да бъде насърчено да рефинансира дълговете си на открития пазар, вместо да изчерпва фискалния резерв докрай и дори до непозволени равнища. Едновременно с това, вътре в държавната икономика продължават да се развиват негативни процеси. Квазидържавният дълг на НЕК и новопоетия дълг от БЕХ, все по-големите затруднения на държавните електроцентрали, формират все по-силен риск за икономиката, който на първо място засегна ВЕИ сектора и ЕРП-та.

Фирмените задължения. Според оценките на бизнеса просрочията между фирмите нарастват, особено в енергетиката. Наблюдава се известно намаление на необслужваните кредити. Кредитният рейтинг на страната остава трайно с инвестиционна стойност, далеч от критичното ниво. В тази група показатели няма значима динамика.

Инфлацията, според възприетата в Методологията метрика, не представлява риск. Макроикономическите данни за устойчивите дефлационни тенденции от 2013 г., а именно спадане на крайното потребление с над 1 млрд. – от 63 499 на 62 491 млн. лв. и на брутно капиталобразуване с 620 млн. – от 16 978 на 16 358 млн. лв., заплахват да продължат и през настоящата година. Стабилизираната в депресивно състояние икономика е още по-неспособна да предотвратява социалните и политически рискове.

Следва да се подчертае, че е изключително трудно в условия на валутен борд и при фактическа дефлация на еврото, да бъдат преодолените застои на БВП и на веднъж възникналите дефлационни тенденции. Не са познати теоретични и доказано работещи емпирични модели за управление, което може да се справи с такива проблеми.

Това е възможно само при значителни външни преки инвестиции, радикални реформи, масирани вътрешни публични инвестиции с влизане в еврозоната, при това осъществени много бързо. Но те са нереалистични при сегашната политика на управляващия съюз срещу чуждестранните инвеститори и при сегашните критично ниски нива на доверие в парламента и правителството.

Установените от ЛУР дефицити и грешки в управлението на европейските средства и подготовката на Споразумението за партньорство 2014 - 2020 година, създават опасност пред качеството на европейската интеграция на България. Препоръката на ЕП към ЕК за строг контрол върху изразходването на европейските средства в България и дори за спиране на европейските фондове, няма преки последствия, но показва какви трудни преговори предстоят на страната ни по параметрите на следващия финансов период. Забавянето на Споразумението може да спре новото европейско финансиране през 2014 година. Проблемите пред ОП "Околна среда" се задълбочават и могат да задължат непредвидено централният бюджет да финансира сам договорените проекти.

Секторният индекс на икономическа несигурност изоставя досегашното си стабилно ниско равнище и се насочва в негативна посока. Икономическите и финансови средства за предотвратяване на социални и политически вълнения са близо до пълно

изчерпване.

Динамика на социалната несигурност

За бедността и неравенството. Според последния тримесечен преглед на заетостта и социалното положение на Европейската комисията,¹¹ неотдавнашното икономическо възстановяване все още не е довело до нови работни места и социалното положение в ЕС показва слаби признаци на подобрене; прогнозира се нарастване на равнището на бедността; леко подобрене на ефективността на разходите за социална закрила; кризата е оказала най-неблагоприятно въздействие върху заетостта на мъжете и младите хора.

Неравенството се задълбочава и съществува риск, че сегашното крехко възстановяване в ЕС няма да подобри положението на много от групите с ниски доходи. В ЕС все още няма надеждно социално приобщаване, остри са проблемите на социалното изключване.

Косвените признаци у нас сочат, че бедността и неравенството не са се подобрили. Нарастване има в реалната покупателна сила на средната работна заплата и на средната пенсия. Поради много ниската инфлация, те бележат над средни темпове на растеж. Но една от причините за това нарастване преобръща смисъла на неговата динамика. В условия на дълговременна криза: рецесия, последвана от депресия, бизнесът освобождава ниско платения персонал в стремежа си да задържи квалифицираните работници до подобряване на конюнктурата. Поради това, нарастващите реални доходи са съпроводени с нарастваща безработица и особено от болезнено голям относителен дял на младежи, ненужни за пазара на труда.

Според, вече несигурните различни източници на данни,¹² *безработните нарастват* до между 12.9% и 13.1%. През настоящата година динамиката на безработицата ще зависи от излизането от икономическата депресия и от потока на икономически емигранти, напускащи България.

Според данни на Евростат,¹³ младежката безработица (15 до 25-годишни лица) у нас се е увеличила. Тя вече е 30%, докато преди една година е била 27,8%, или около 63 хиляди млади хора. Повишението през последния месец е 0,6 процента.

Дефицитът на пенсионната и социално-осигурителната система остава в критични стойности – планираното покриване на дефицита на НОИ през 2014 г. със субсидия от централния бюджет е рекордно по стойност. Приходите на НОИ за 2013 г. са изпълнени 99% или отчитат неизпълнение с 44,3 млн. лева. Неизпълнението на приходите идва от непреведени трансфери от централния бюджет и поради трайното нарастване на просрочените осигурителни задължения. Същевременно са отчетени по-малки разходи по основното направление – пенсиите. Причината е по-малкият от прогнозирания брой на пенсионерите. Основната опасност за бюджета през настоящата година е от надвишаване на прогнозирания брой новоотпуснати пенсии с 18 700, поради по-масово пенсиониране. То ще бъде предизвикано от спирането на нарастването на годините и стажа за пенсиониране.

Дълговете на болниците се превръщат в хронични и в неоспоримо доказателство за слабо управление и недобрата организация на болничното здравеопазване. Основно

те произтичат от липсата на достоверни данни за реалното състояние на здравето на нацията; управлението на здравеопазването се сблъсква със системно изкривяване на данни за болестността и дори с измами от страна на лекари и ръководства на болници.

Българското здравеопазване се отдалечи недопустимо от задачата си да предотвратява рисковете от заболяване и попадна в порочния капан да посреща последиците от влошаващото се здраве само с най-скъпо струващата болнична помощ. Вследствие на това става напълно неадекватна структурата на финансовите разходи в системата на здравеопазване. Разходите за извън болнична помощ, без медицинските средства и лекарствата, са недопустимо малък дял от общите разходи. Малкото преизпълнение на бюджета на НЗОК отиде отново за покриване на дефицитите на болниците.

Междинният анализ на здравеопазването от март т.г. показва отново тежкото състояние на българското здравеопазване и неговия „принос“ за демографската криза. Стратегическите документи на управлението показват, че е налице подмяна на приоритетите на здравеопазването със средствата за тяхното постигане.

Секторният индекс на несигурност ще отчита в бъдеще с много по-голяма тежест ключовите показатели за здравното състояние на населението, които са едни от най-лошите в ЕС.

Социалната несигурност остава плътно доближена до критичната си стойност, според нашата Методология за оценка.

Динамика на енергийните рискове

Енергийна независимост. Конфликтът с Руската федерация създава опасност от прекъсване на доставките на природен газ за България.

Управляващите продължават усилията си за реализация на „Южен поток“. Доказателство са приетите на първо четене промени, които превръщайки газопровода в интерконектор¹⁴ се опитват да го освободят от изискванията на европейското законодателство, което е наивно и е в нарушение на международните договори на Република България. От една страна, позицията на ЕК за хармонизиране на проекта с европейските директиви и правила намалява риска от реализиране на неизгоден за нашата страна газопровод. От друга, действията на правителството и депутатите от управляващото мнозинство относно „Южен поток“ засилват риска от изолация в ЕС и започване на наказателна процедура срещу България.

Балансът на природния газ. По отношение на сигурността на доставките на природен газ рискът чувствително ще намалее в резултат на действията на ЕК срещу зависимостта на ЕС от доставките на руски газ. В близка перспектива обаче, страната ни няма резерв, за да отрази или компенсират възможното спиране на редовните доставки. Нито една интерконекторна връзка не е завършена, независимо, че от кризата през 2009 г. изминаха 5 години.

Последните опити на ДКЕВР да се намеси с действията си в сектора ще предизвикат нови още по-тежки проблеми пред разпространението на доставките и затова беше посрещнат „на нож“ от Българската асоциация „Природен газ“.¹⁵

Продължава да се *засилва дисбалансът* между електрогенериращите мощности и потреблението в страната. Поради топлата зима, потреблението намаля значително в първата четвърт на годината, в сравнение с периода отпреди една година. Това дестабилизира системата за производство и търговия, повишава производствената цена и засилва заплахата от допълнителни финансови загуби за производителите на електричество, за БЕХ, за НЕК и за доставчиците до крайния потребител.

Техническият фалит на НЕК създава финансови проблеми на всички дружества, от които той изкупува електроенергия: АЕЦ „Козлодуй“, топлоцентралите в „Марица-изток“, производителите на ВЕИ енергия. Процедурата по отнемане на лицензите на електроразпределителните дружества засилва риска от популистки и политически зависими решения на регулатора и от сериозен отлив на големи инвеститори в българската енергетика.

Резервът от течни горива се запазва на нивото, предвидено в нормативите. Излизането на нови-стари производители на световния петролен пазар блокира риска от изкуствено поддържане на високи цени на петрола. За три месеца цената на суровия петрол спадна с 6,5%. Това ще се почувства от потребителите в следващите месеци.

Общият секторен риск на *енергетиката се повишава*, поради критичното състояние на електроенергетиката, където предстои вземането на непопулярни решения. Те ще засегнат икономиката и големи социални групи, особено работещите в сектора – чувствително повишаване на цените, спиране на генериращи мощности и закриване на неефективни производства.

Общата несигурност

Общият индекс на несигурност е между средна и висока стойност, като остава по-близо до средната. Сnižаването на националните и политическите рискове е преустановено и дори може да се очаква тенденция за връщане към критичните нива.

В началото на 2014 г. страната е в тримесечен период на стабилизиране, който приключва. Това се дължи на следните причини:

- От конфликта с Русия¹⁶ се появи на най-сериозната заплахата за сигурността на Централна и Източна Европа, в това число и за България,¹⁷ след падането на Берлинската стена;
- Политиката на „малките социални стъпки“ даде резултат като обезсили протестите, но очакванията на хората нарастват с отминаването на меката зима. Ефектът на тези мерки се изчерпва;
- Правителството и мнозинството намалиха политическите рискове за сметка на натоварване на електроенергийния сектор и бюджета, но отвориха пътя за тяхната дестабилизация;
- Провеждането на европейски избори в условия на конфликт и международна криза, в които ЕС е страна, създава нови много сериозни рискове за доверието в държавните институции и партиите;

- Голямата зависимост от европейските избори, съчетана с критично ниско доверие в МС и НС прави много крехко временното стабилизиране на политическата констелация и ограничава периметъра на действие на кабинета;
- Увеличава се отново вероятността от засилване на екстремисткия националистически и антиевропейски вот вследствие на започнатия конфликт;
- Сред самите политически формации най-сериозни са рисковете за мандатоносителя КБ/БСП. Европейските избори ще се проведат в неблагоприятна среда на тревоги и разделение на управляващите за организацията на тяхното провеждане. Новият Избирателен кодекс създаде предпоставки за дистанциране и конфронтиране между ДПС и КБ/БСП.

Прогноза за несигурността

Лабораторията препотвърждава прогнозата си за всички секторни рискове и за Общия индекс на несигурност за 2014 г. Анализът на динамиката на несигурността показва следните промени в обстоятелствата:

Общите рискове се засилиха, основно поради две причини: Първо, неяснотата за размерите на демографската криза. Демографските метаданни се оказаха неочакван заложник на политическите страхове на управляващите и на икономическата депресия и бяха компрометирани. Признаването на реалността на демографската криза не се случи в условия на назряваща политическа нестабилност. Второ, поради геополитическия конфликт на ЕС с Руската федерация, българското общество е заплашено от прокарване на нова разделителна линия между привържениците на европейската и атлантическата ориентация и тези на Русия. Отлагането на острите политически конфликти за средата на годината вече става на висока цена – на инкасиране на удари от КБ/БСП и „Атака“.

Опровергаването на прогнозите на управляващите за макрорамките за 2013 г. и 2014 г. не подлежи повече на съмнение. Сблъсъкът с реалността на управлението допълнително поражда отрицателна перспектива пред икономиката. Политическата развръзка от европейските избори няма да даде тласък за икономически растеж: икономическата несигурност, особено на инвеститорите дори ще се засили. Да се очаква инвестиционен и предприемачески подем с растеж на заетостта и на потреблението би било необосновано оптимистично. Дефлацията у нас и опасността от дефлация в ЕС ще остават основна пречка пред икономическото възстановяване.

Нужните неотложни реформи в здравеопазването, образованието, централната и местна администрация и правоохранителни органи няма да бъдат проведени през тази година.

Стабилизацията на политическата констелация със сигурност ще се запази до европейските избори. Новите рискове и особено конфликтът с Русия ще поставят на много сериозно изпитание партиите, които претендират за европейско представителство; ще направят силно оспорвани позициите на президента и правителството, особено от антиевропейските партии – защитници на руските интереси в България. Най-сериозни са посочените рискове за КБ/БСП.

Резултатът от европейските избори няма да промени официалната съюзническа позиция на България в геополитическия конфликт.

Социалната несигурност ще продължава да остава в критични стойности. Не се виждат възможности за намаляване на бедността и неравенството, за повишаване на заетостта и напредък в намаляването на младежката безработица.

Рисковете в енергетиката ще продължат да се изострят. Допълнителните фактори за това са все по-неясната съдба на Южен поток, дълговете на дружествата в енергетиката, конфликтът НЕК-ЕРП и очакваният резултат от Арбитражното дело на „Атомстройекспорт“ срещу НЕК. Секторът напълно изчерпа възможностите си да подкрепя социалните мерки на управляващите; предстои покачване на цената на електроенергията. Развръзката на кризата в електроенергетиката предстои през 2014 г.

Заклучение

За държавните институции и партиите предстоят много трудни европейски избори. Отложената политическа несигурност бе застигната от новите демографски и геополитически рискове, на които кабинетът, парламентът и управляващият съюз следва да се опитат да намерят противодействие.

Финансово-икономическите и енергийни резерви са напълно изчерпани и не могат да подкрепят нови усилия на управляващите за овладяване на социалните напрежения.

Популистката предизборна кампания има потенциал да нанесе щети на инвестиционния процес и оттам на икономическия растеж, заетостта и доходите, както и на съюзническите отношения на Република България.

Секторът на публичните услуги става все по-неадекватен към броя на населението, все повече пречатства икономическото развитие на страната и поражда все по-силни рискове за гражданите, обществото и държавата.

БЕЛЕЖКИ

¹ Методология на ЛУР за определяне на Общия индекс на несигурност.

² ЛУР, Периодичен доклад за демографската криза в България рискове и последици: [http://riskmanagementlab.com/bg/index.php?id=products&categories_id\[0\]=13&categories_id\[1\]=17&products_id=26&tx_multishop_pi1\[page_section\]=products_detail](http://riskmanagementlab.com/bg/index.php?id=products&categories_id[0]=13&categories_id[1]=17&products_id=26&tx_multishop_pi1[page_section]=products_detail)

³ Ренета Инджова, Председател на НСИ: „Не е точна картината от 7 млн. и 300 хиляди население и е завишена с от порядъка на 200 хиляди, това са едни допълнително налети преброени, за които не се спазени признаците, по които се броят и просто са сложени заради това, че е открито за тях, че или съществуват и имат някаква форма на заетост или живеят на постоянния си адрес. С доста голяма свобода са добавяни масиви към количеството преброявани.“
<http://bnt.bg/news/institutsii/skandalni-tva-rdeniya-za-netochnosti-v-prebroyavaneto-prez-2011-g>

⁴ http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pages/Census2011_QR_BG.pdf

⁵ Будапещенски Меморандум, във връзка с присъединяването на Украйна към Договора за неразпространение на ядреното оръжие, подписан декември 5, 1994:
„1. Съединените американски щати, Руската федерация, и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия, потвърждават отново ангажимента си за Украйна, в съответствие с принципите на Заключителен акт на ОССЕ [Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа], да зачитат независимостта и суверенитета и съществуващите граници на Украйна (Подч. ЛУР).
2. Съединените американски щати, Руската федерация, и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия, препотвърждават задължението си да се въздържат от заплахата или използването на сила срещу териториалната цялост или политическата независимост на Украйна, както и че техни оръжия няма да бъдат използвани срещу Украйна освен при самозащита (Подч. ЛУР) или по друг начин в съответствие с Хартата на Организацията на обединените нации.“ (UN Document A/49/765) on December 5 1994, <http://www.cfr.org/arms-control-disarmament-and-nonproliferation/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=xJK00daiKD8>

⁷ МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ, НАЦИОНАЛЕН ОПЕРАТИВЕН ЩАБ ЗА ОВЛАДЯВАНЕ НА КРИЗИСНАТА СИТУАЦИЯ, ВЪЗНИКНАЛА ВСЛЕДСТВИЕ НА УВЕЛИЧЕН МИГРАЦИОНЕН НАТИСК, Пер. № 03.04.2014 г. РАЗДЕЛ IV. СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАНИЦИ.

⁸ http://www.bghelsinki.org/media/uploads/annual_reports/2013_bhc_annual_report_bg.pdf

⁹ ЕК: АНТИКОРУПЦИОНЕН ДОКЛАД НА ЕС 2014, Справка за държава България:
http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_bg.pdf

¹⁰ http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2014_winter/overview_en.pdf

¹¹ Трудова заетост и социално положение в ЕС, 31 март 2014 г.: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-346_bg.htm

¹² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Unemployment_rates,_seasonally_adjusted,_December_2013.png&filetimestamp=20140130142558

¹³ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-28022014-AP/EN/3-28022014-AP-EN.PDF

¹⁴ <http://parliament.bg/bg/bills/ID/14790>

¹⁵ <http://naturalgas.bg/bg/news/view/id/142>

¹⁶ Филип Брийдлав - главнокомандващ въоръжените сили на НАТО в Европа: „До 15 април НАТО ще изготви план за засилване на отбранителната способност на източноевропейските страни от Алианса в съответствие с решенията на Съвета на НАТО.“
<http://www.focus-news.net/news/2014/04/02/1902617/nato-gotvi-plan-za-zasilvane-na-otbranitelnata-sposobnost-na-iztochnoevropeskite-strani-ot-aliansa.html>

¹⁷ Александър Бабкин, международен наблюдател на в.„Правда“, статия - “Западът изгуби Втората Кримска война”: „Красавицата Одеса все по-явно демонстрира готовността си да поеме по пътя на Крим. Анализатори смятат, че към одесци може да се присъединят приднестровците. Тогава кримският път ще се окаже пряк път към Балканите.“ „В България идеята за влизане в СССР се е обсъждала още през 60-те години на миналия век. При сегашното икономическо състояние на страната руският фактор може да се окаже спасителен вариант за България. И съдбата на Крим ярко потвърждава това.“
http://www.gazeta-pravda.ru/files/pravdaG_030_14.pdf